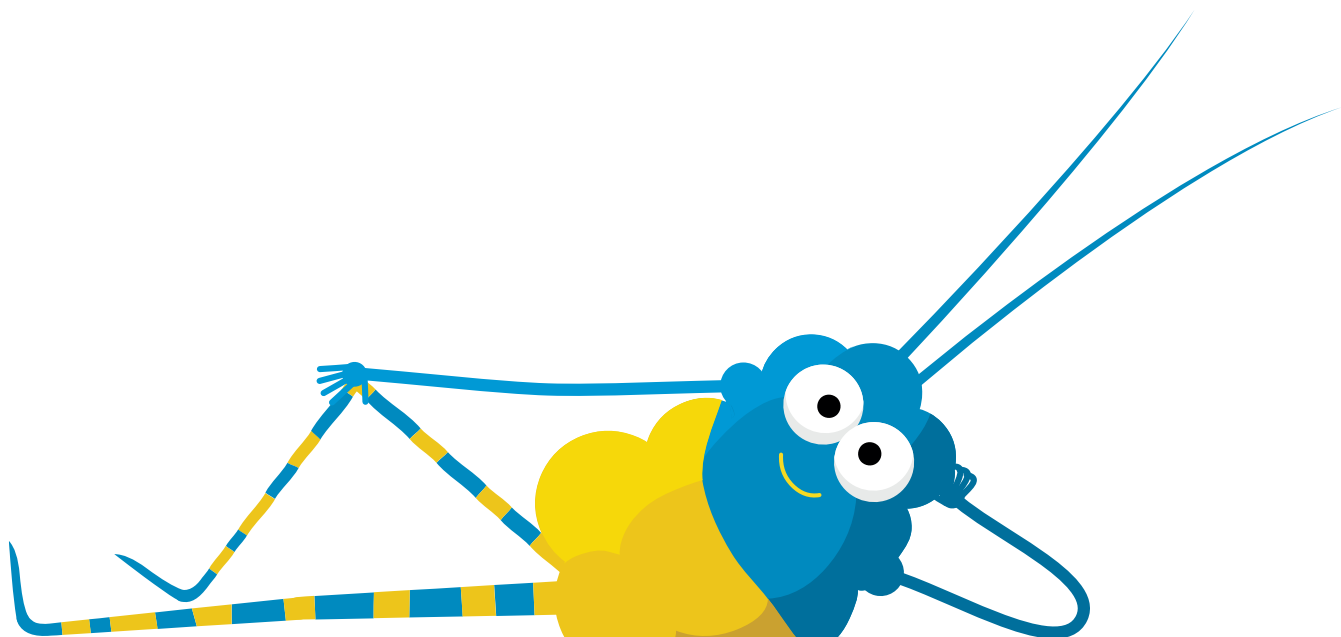

***Duik mee in de wereld van
Studio taal en spelling!***

naam:

Studio
taal

Kom je deze tekens tegen?

Doe dan dit.

Bespreek samen.

Werk samen met je buur.

Lees de tip.

les 3

Wat ga je doen?

Je leest een tekst om meer te weten te komen over filosofie.

Je duidt de sleutelwoorden en belangrijke zinnen aan in de tekst.

Je bepaalt de hoofdgedachte.

Op verkenning

1

Verken de tekst *Filosofie*.

Bespreek:

- Welk soort tekst is dit? Waarom denk je dat?
- Waarover gaat de tekst, denk je? Waarom denk je dat?
- Weet je daar al iets over?

2

Wat zou jij graag willen weten over filosofie?

Noteer één vraag waarop je het antwoord wilt vinden in de tekst.

In welk deel van de tekst denk je het antwoord te vinden?

Zet er een kruisje bij.

Uitleg

Om een tekst beter te begrijpen kun je de **sleutelwoorden en belangrijke zinnen** aanduiden. Sleutelwoorden zijn woorden die aangeven wat echt belangrijk is in een stukje tekst.

De **hoofdgedachte** van een stukje tekst zegt kort waarover dat stukje gaat.

Om de hoofdgedachte te bepalen kijk je naar de sleutelwoorden en belangrijke zinnen die je hebt aangeduid.

Filosofie

1 Diep nadenken

Oké, we gaan dus filosoferen. Maar wat is dat eigenlijk? Filosoferen is nadenken (en soms praten) over vragen waar eigenlijk niet echt een antwoord op is. Laten we zeggen: er is geen antwoordenboekje in de filosofie en je vindt de goede antwoorden ook niet op Wikipedia.

Dus alles wat je kunt doen met filosofische vragen is zélf goed en diep nadenken, totdat jij je eigen antwoorden hebt gevonden. Daarvoor moet je natuurlijk wel goed doorddenken. En vaak helpt het ook om te luisteren naar iemand met andere ideeën dan jij. Je mag gelukkig altijd van idee veranderen. Er is in België geen politie die zegt dat je bij je mening moet blijven. Nee, als je soms van gedachten verandert, ben je juist flexibel en kritisch.

Op zoek naar de waarheid

Een filosoof is eigenlijk altijd op zoek naar de waarheid. Vroeger keken de filosofen naar de sterren en dachten: wat zijn dat voor schitterende lichtjes? Waarom verschuiven ze iedere nacht een beetje? Waarom wordt het winter en weer zomer? Totdat iemand ontdekte dat de aarde een bol is en hoe die precies draait. Voor die tijd was het een mysterie. Maar nu hebben we de waarheid ontdekt. Denken we ... Filosofen vragen zich nog steeds van alles af.

Of we een ziel hebben ... Wat een goed leven is ... Of dieren ook gevoelens hebben ... Wat liefde precies is ... En nog véél meer.

Maar omdat de waarheid moeilijk te vinden is in de filosofie, noemen we het maar wijsheid. Filosofie betekent dan ook:

25 FILO – LIEFDE VOOR SOFIE – WIJSHEID

Dat is toch logisch!

Een belangrijk onderdeel van filosofie is het logisch redeneren. Logica. Filosofie is namelijk niet een eind in de ruimte zwetsen of gewoon je fantasie gebruiken en luchtkastelen bedenken. Filosofen hebben oog voor de raadsels van het leven, maar blijven tegelijk ook heel nuchter en met de beide benen op de grond. Van ieder denkstapje dat ze zetten, willen ze graag dat het klopt. Als ze iets voor 'waar' aannemen of hun mening ergens over vormen, hebben ze daar bewijzen of argumenten voor nodig.

feiten → bewijzen
meningen → argumenten

35 Je kunt het ook nog ergens mee oneens zijn. Dan kun je zeggen: dat is niet waar! Dan moet je wel een goede reden hebben dat het bewijs niet geldig is. Of je zegt: met die mening ben ik het niet eens! Dan moet je alleen wel een tegenargument hebben. En dan graag een argument dat écht ingaat op het argument van de ander.

meningen:
argumenten (voor) ↔ argumenten (tegen)

Aan de slag

3

Lees de tekst.

Vind je iets niet duidelijk? Noteer **?**.
Valt je iets op? Noteer **!**.

Vergelijk met je groepsgenoten.

Help elkaar met de stukjes waarbij jullie **?** hebben gezet.

4

Lees samen met je leerkracht de eerste alinea van de tekst (r. 1-5).

- Duid de sleutelwoorden en belangrijke zinnen aan in de tekst.
- Noteer de hoofdgedachte van dit stukje tekst.

5

Lees samen met je leerkracht de tweede alinea van de tekst (r. 6-12).

- Duid de sleutelwoorden en belangrijke zinnen aan in de tekst.
- Noteer de hoofdgedachte van dit stukje tekst.

- Het kopje bij het eerste tekstdeel is 'Diep nadenken'.

Bespreek:

- Vind je dat kopje goed gekozen? Waarom wel/niet?
- Kun je een beter kopje bedenken? Welk?

6

Lees het tweede deel van de tekst (r. 13-25).

- Duid de sleutelwoorden en belangrijke zinnen aan in de tekst.
- Noteer de hoofdgedachte van dit stukje tekst.

- Het kopje bij het tweede tekstdeel is 'Op zoek naar de waarheid'.

Bespreek:

- Vind je dat kopje goed gekozen? Waarom wel/niet?
- Kun je een beter kopje bedenken? Welk?

7

Lees het derde deel van de tekst (r. 26-39).

- Duid de sleutelwoorden en belangrijke zinnen aan in de tekst.
- Noteer de hoofdgedachte van dit stukje tekst.

- Leg de tekst in de gele kaders uit in je eigen woorden.

- Het kopje bij dit tekstdeel is 'Dat is toch logisch!'.
Bespreek:
 - Vind je dat kopje goed gekozen? Waarom wel/niet?
 - Kun je een beter kopje bedenken? Welk?

Terugkijken

8

Kijk terug naar je vraag bij opdracht 2.

- Noteer het antwoord op je vraag.

- Waar vond je het antwoord terug?
 - ☐ In het tekstdeel dat ik had verwacht.
 - ☐ In een ander tekstdeel dan ik had verwacht.
 - ☐ Ik vond het antwoord niet terug in de tekst.

9

Wat past bij jou?

Duid aan.

Ik kan de sleutelwoorden en belangrijke zinnen in een tekst aanduiden.

helemaal niet

heel goed

Ik kan de hoofdgedachte van een tekstdeel samenvatten in één zin.

helemaal niet

heel goed

les
6

Wat ga je doen?

Je schrijft korte dialogen bij personages uit een jeugdboek.

Op verkenning

1

Ga op zoek naar een dialoog tussen personages in een jeugdboek.

Bespreek:

- Wie zijn de personages?
- Lees de dialoog. Welke gevoelens herken je bij de personages?

Uitleg

Dialogen maken een verhaal levensecht. Het lijkt wel of ze je in het verhaal meeslepen. Dialogen kunnen een fragment heel spannend maken, of treurig, of grappig ... Wanneer mensen met elkaar praten in een dialoog, drukken ze meestal ook **gevoelens** uit.

Dialogen zijn altijd geschreven in **spreektaal**. In een verhaal herken je dialogen aan de **aanhalingstekens**. Maar je kunt een dialoog ook anders schrijven. Bijvoorbeeld door voor elke uitspraak **de naam van het personage** te zetten. Op die manier kun je een dialoog ook spelen en heb je geen verteller nodig.

Aan de slag

2

Lees het tekstfragment.

Sammy speelt al twee uur spelletjes op zijn computer. Mama komt gehaast de trap op lopen. Ze klopt op zijn kamerdeur en roept zijn naam. Sammy schrikt op en mompelt haast onverstaanbaar dat hij niet gestoord wil worden. Hij zit midden in een moeilijk level. Mama verstaat hem niet en roept dat hij snel naar beneden moet komen. Oma en opa komen op bezoek. Mama bakte een taart en die moet Sammy nog gauw mee versieren. Sammy heeft geen zin in bezoek en zegt dat hij nog huiswerk moet maken.

- Hoe voelen de twee hoofdpersonages in dit tekstfragment zich, denk je?

Sammy: _____

Mama: _____

Zet het tekstfragment om naar een dialoog.

Mama: _____

Sammy: _____

Mama: _____

Sammy: _____

3

Kies twee (hoofd)personages uit een boek dat je onlangs las.

Schrijf bij ieder personage zijn/haar naam en drie woorden die bij het personage passen.

Personage 1 heet _____.

Personage 2 heet _____.

Schrijf nu een dialoog van ongeveer 15 zinnen tussen de twee personages.

Kies een van deze opdrachten.

- 1 Schrijf een dialoog die past bij een spannende, grappige, triestige of bijzondere gebeurtenis uit het boek dat je las. Zorg er wel voor dat jouw personages betrokken zijn bij de gebeurtenis en dat je weet hoe zij zich voelen.
- 2 Laat jouw twee personages een nieuw avontuur beleven. Dat kan bijvoorbeeld een avontuur zijn uit een ander boek dat je las. Schrijf in een dialoog wat jouw personages tijdens dat avontuur tegen elkaar zouden zeggen.
 Eventueel mag je ook een nieuw, derde personage verzinnen. Geef dat personage ook een rol in de dialoog.

Schrijf jouw dialoog op een apart blad.**Terugkijken**

4

Speel jouw dialoog samen met een klasgenoot na.

- Kan hij zich inleven in het personage? Waarom lukt dat wel/niet?
- Is het voor hem duidelijk wat jouw personages beleven in de tekst? Bespreek samen.

les 7

Wat ga je doen?

Je speelt een scène en leert je inleven in je rol door stemgebruik, mimiek ...

Op verkenning

1

De kinderen spelen een rol. Lees voor wat ze zeggen.

Let op je intonatie wanneer je de situaties naspeelt.

Bespreek samen:

- Wat is er precies aan de hand in de verschillende situaties?
- Welke rollen spelen de kinderen?
- Hoe spreken de personages?
- Gebruiken ze gebaren? Welke?

Uitleg

In een scène kun je een deel van het verhaal tot leven brengen. Het is daarbij belangrijk dat je je goed **inleeft** in de personages. Dat doe je door:

- de achtergrond van je personages te kennen
- jezelf in de plaats van je personage te stellen (word je personage!)
- de verhaallijn goed te begrijpen

Daarnaast zijn er een aantal dingen waarop je moet letten tijdens het spelen:

- Gebruik de **ruimte**.
- Stem je **lichaamstaal** en **mimiek** op elkaar af.
- Gebruik je **stem** goed (timbre, volume, tempo).
- Maak **oogcontact** met je **tegenspeler** (of met het publiek als je de verteller bent).

Een scène moet je veel **repeteren** voor ze echt natuurlijk overkomt!

Aan de slag

Stap 1: Zet met je groep de scène in elkaar.

Stap 2: Speel de scène voor een andere groep.

Stap 3: Blijf repeteren! Houd rekening met de tips van je klasgenoten.

Stap 4: Speel de scène voor de hele klas.

2

Stap 1: Zet met je groep de scène in elkaar.

Jullie oefenen een scène van een klasgenoot.

Lees de scène eerst in stilte.

Wie zegt wat? Verdeel de tekst.

Wat heb je nodig? Andere kleding? Attributen? Wie neemt wat mee?
Maak afspraken. Schrijf ze op in de tabel.

Hoe spreek je? Oefen de tekst een aantal keer
en pas je intonatie, gebaren, bewegingen ... aan.

Help elkaar! Zie je iets in je groep dat jij denkt dat beter kan?
Geef dan op een rustige en positieve manier tips.
Luister ook goed naar de tips die jij van je klasgenoten krijgt.

Wat hebben we nodig?	Wie neemt dat mee?	Tegen wanneer?

3

Stap 2: Speel de scène voor een andere groep.

Geef elkaar feedback.

Noteer de feedback van je klasgenoten:

Dit ging al goed: _____

Dit kan nog beter: _____

4

Stap 3: Blijf repeteren! Houd rekening met de tips van je klasgenoten.

Kun je je vinden in de feedback? Hoe kun je dat verbeteren?

5

Stap 4: Speel de scène voor de hele klas.

Luister naar de feedback van je klasgenoten.

Terugkijken

6

Bespreek de vragen.

Wie voelde zich echt 'thuis' in zijn eigen rol?

Hebben de tips van de anderen geholpen?

Wat moet nog bijgestuurd worden?

Extra opdracht**Doe het nodige voor de uiteindelijke opvoering.**

Repeteer verder, kies aangepaste rekvisieten, zoek kostuums uit, werk het decor uit ...

les 10

Wat ga je doen?

Je onderzoekt het taalgebruik bij schelden en vloeken.

Je zoekt naar andere woorden, die minder hard of minder kwetsend klinken.

Op verkenning

1

Lees de stellingen.

Bespreek samen.

Ik vloek nooit.

Mijn mama en papa
vloeken soms.

Iemand uitschelden is
oké.

Ik vind het niet leuk
als mensen vloeken.

Ik vind dat je alles mag
zeggen wat je denkt.

Wanneer ik iemand
hoor vloeken op tv,
vind ik dat heel gek.

Soms vloek je per ongeluk.

Uitleg

Vloeken = Lelijke woorden gebruiken wanneer je boos bent, als je je pijn hebt gedaan of wanneer er iets misloopt. Heel wat mensen vloeken wel eens. Toch zijn er ook mensen die dat heel erg onbeleefd vinden.

Schelden = Op een boze toon iets beledigends zeggen tegen iemand of dingen roepen die iemand anders kwetsen. Je kunt ook 'schelden' met gebaren.

Het is belangrijk om mensen **niet te kwetsen of beledigen** met je taalgebruik.

Kies daarom voor woorden die de werkelijkheid wat minder erg doen lijken, iets minder hard of gemeen laten klinken. Gebruik bijvoorbeeld woorden of uitspraken die **verbloemen**.

Bijvoorbeeld: *Mijn vader is werkzoekende* klinkt positiever dan *Mijn vader is werkloos*.

Aan de slag

2

Heel wat mensen vloeken wel eens.

Wanneer vloek jij zelf wel eens?

Wanneer heb je voor het laatst gevloekt?

Hoe kun je anders reageren in die situatie, zonder te vloeken?

Vergelijk je antwoorden met die van een klasgenoot.

3

Speel de situaties twee keer.

Besteed de eerste keer **geen** aandacht aan respectvol taalgebruik.

Probeer de situatie daarna op te lossen zonder te schelden of te vloeken.

Je beste vriend(in) vraagt wat je van zijn/haar outfit vindt.
Jij vindt de kleren echt niet mooi.

Iemand rijdt tegen je nieuwe fiets.
Je stapt af en spreekt die persoon aan.

Je mama vraagt je om je kamer op te ruimen.
Jij hebt daar geen zin in.

De leerkracht bekijkt de toets van een leerling.
Die heeft het niet zo goed gedaan.

4

Deze uitspraken proberen iets te verbloemen.

Wat wordt er eigenlijk gezegd?

Hij heeft te diep in het glas gekeken.

Jij bent niet het scherpste potlood in de lade.

Hij heeft een paar jaar gezeten.

Ze heeft het tijdelijke voor het eeuwige gewisseld.

Het is een dame van respectabele leeftijd.

Terugkijken

5

Wat kun je doen als iemand iets zegt wat een ander beledigend vindt?

Maak afspraken voor in de klas of op school.

Extra opdracht

Zoek nog voorbeelden om iets mooier uit te drukken dan het in werkelijkheid is.

les 15

Wat ga je doen?

- Je leert meer over een bepaalde dichter.
- Je leest een gedicht van hem of haar.
- Nadien stel je de dichter voor met een poster.

Op verkenning

1

Verken samen de teksten.

Beantwoord de vragen van je leerkracht.

2

Over wie van de vier dichters zou jij graag meer te weten komen?

Uitleg

Tijdens deze les maak je een **poster** over jouw gekozen dichter.

- Eerst vul je een **identiteitskaart** aan over de dichter.
Daarvoor moet je **informatie zoeken** en **selecteren** in de tekst.

Denk goed na:

Wat wil je weten? Naar welke informatie ben je op zoek?

Je hoeft niet de hele tekst opnieuw te lezen.

De **sleutelwoorden** in de tekst helpen je bij het zoeken. Soms staan ze al aangeduid, soms moet je ze zelf nog aanduiden.

- Daarna lees je een **gedicht** van jouw dichter.
Let op de **kenmerken** van een gedicht.

En denk eraan: gedichten hebben niet één juiste betekenis! Je kunt ze op verschillende manieren **interpreteren**.

Praat erover met je buur. Luister goed naar elkaars idee of mening.

Joke van Leeuwen

Joke van Leeuwen werd op 24 september 1952 geboren in de Nederlandse stad Den Haag. Als peuter verhuisde ze naar Amsterdam. Van haar tiende tot haar dertiende maakte ze een huiskrant, waar van alles in stond: verhaaltjes, maar ook 'huishoudelijke mededelingen'. Toen Joke dertien was, kreeg haar vader een job in Brussel en verhuisde het gezin naar België.

Na de middelbare school ging Joke naar de kunstacademie om beeldend kunstenaar te worden. Toen ze klaar was met de opleiding, was het echter moeilijk om werk te krijgen. Daarom begon ze aan een nieuwe studie: geschiedenis. Ook ging ze werken voor kinderen. Ze wilde graag én schrijven én tekenen, en dat kon het best in kinderboeken. In 1978 kwam haar eerste kinderboek uit.

Joke brengt verschillende lagen in haar verhalen aan. Ten eerste omdat ze dan zelf meer plezier beleeft aan het schrijven. Maar ook omdat dan meer kinderen (en volwassenen) ervan kunnen genieten. Sommige kinderen willen namelijk alleen een spannend verhaal lezen, maar andere kinderen willen méér. Ook voor hen zijn de boeken van Joke interessant. Zelfs na vijf of zes keer lezen is in de verhalen nog iets nieuws te ontdekken.

Joke vindt schrijven en tekenen even belangrijk. De tekeningen vertellen hun eigen verhaal. Ze zeggen evenveel als de tekst. Wanneer de tekeningen weggelaten worden, vallen er gaten in het verhaal. Naast de illustraties staan er ook veel extra's in haar verhalen, zoals spelletjes en rebussen.

Joke van Leeuwen heeft veel prijzen gewonnen met haar boeken, zowel voor de tekst als voor de tekeningen. In het jaar 2000 kreeg ze bijvoorbeeld de Theo Thijssenprijs, een belangrijke Nederlandse prijs, voor haar hele oeuvre (= alles wat ze geschreven heeft). Op dit moment woont ze in Antwerpen, waar ze ook stadsdichter was in 2008 en 2009.

Naar: <http://www.leesfeest.nl/auteur/leeuwen-joke-van>

Annie M.G. Schmidt

Anna (Annie) Maria Geertruida Schmidt was een beroemde Nederlandse schrijfster en dichteres. Ze schreef veel boeken, versjes, toneelstukken en televisie- en radioprogramma's. Zowel in Nederland als in België werd ze beroemd door boeken als *Jip en Janneke* en *Pluk van de Petteflet*, maar ook door versjes als *Dikkertje Dap* en *Het Beertje Pippeloentje*. Volgens Annie was ze zo succesvol omdat ze in haar hart altijd acht jaar is gebleven. Kinderen waren volgens haar altijd eerlijk. Daarom speelden ze ook vaak de hoofdrol in haar verhalen.

Levensloop

Annie M.G. Schmidt werd op 20 mei 1911 geboren in Kapelle in de Nederlandse provincie Zeeland. Haar vader was dominee van de plaatselijke kerk en haar moeder was onderwijzeres geweest. Zij leerde Annie al vroeg lezen en schrijven. Op vierjarige leeftijd schreef Annie een eerste gedichtje: *Er was eens een hond die zat op z'n kont. Er was eens een kat die zat op z'n gat*. Toen Annie veertien jaar was, stuurde ze enkele verhalen naar een bekende dichter. Hij antwoordde en schreef dat Annie talent had.

Annie werkte tot de Tweede Wereldoorlog als bibliothecaresse. Daarna begon ze te werken voor de krant *Het Parool*. Het gedicht *De spin Sebastiaan* werd haar doorbraak op de kinderpagina in die krant.

In 1950 kreeg ze een relatie met de chemicus Dick van Duijn. Samen kregen ze in 1952 een zoon, Flip. In 1957 won Annie haar eerste prijs: *Wiplala* werd het kinderboek van het jaar. Vanaf 1954 woonde ze in Berkel en Rodenrijs. Daar schreef ze veel verhalen en gedichten. Na de dood van Dick ging ze in 1982 in Amsterdam wonen. Daar bleef ze wonen tot aan haar dood in 1995.

In 1991 stopte ze met schrijven. Haar laatste toneelstuk, *We hebben samen een paard*, werd slecht ontvangen. Ze was ondertussen ook al slechtziend. Toen ze in 1994 viel, brak ze haar heup. Uiteindelijk nam ze haar levenseinde in eigen handen en koos ze voor euthanasie. Ze is begraven op begraafplaats het Zorgvlied in Amsterdam. Annie M.G. Schmidt werd uiteindelijk 84 jaar oud.

Naar: https://wikikids.nl/Annie_M.G._Schmidt

Roald Dahl

De Grote Vriendelijke Reus, Sjakie en de Chocoladefabriek en Matilda: wie kent de verhalen niet? De Britse schrijver Roald Dahl is al meer dan 25 jaar dood, maar zijn kinderboeken zijn nog altijd populair. Vaak zeggen mensen dat Roald altijd in contact is gebleven met het kind in zichzelf. Maar achter dat beeld gaat een leven vol dramatische gebeurtenissen schuil.

Wie was Roald Dahl?

Roald Dahl werd op 13 september 1916 geboren in Wales. Toen hij drie jaar oud was, overleden kort na elkaar zijn oudere zusje en zijn vader. Als jongetje maakte Roald zelf ook een ernstig auto-ongeluk mee.

Op de kostschool werd hij geslagen door zijn medeleerlingen en leraren. Uit die ervaringen haalde Dahl veel inspiratie voor zijn latere kinderboeken. Denk bijvoorbeeld aan de onaardige leraren in *Matilda*.

Na zijn schooltijd werkte Roald een tijdje bij een oliebedrijf. In 1939 besloot hij om piloot te worden bij de luchtmacht van het Verenigd Koninkrijk. Daar maakte hij weer een ernstig ongeluk mee: op zijn eerste dag crashte hij met zijn toestel in de woestijn. Zelf geloofde hij dat hij door de crash veel meer fantasie had gekregen.

Na de oorlog trouwde Roald met de actrice Patricia Neal. Het koppel kreeg vijf kinderen. Maar het was nog niet voorbij met de ellende. Op zevenjarige leeftijd overleed zijn dochtertje Olivia, en zijn vrouw lag door een beroerte weken in een coma.

Vanaf zijn veertigste begon Roald kinderboeken te schrijven. Hij kwam op het idee toen hij merkte dat hij het leuk vond om voor zijn kinderen onnozele verhaaltjes te verzinnen en voor te lezen. Zijn boeken zijn erg fantasierijk en zitten vol humor en griezelige situaties, maar ze lopen bijna allemaal goed af. Veel van zijn boeken gaan over kinderen die het opnemen tegen gemene en hebbelijke volwassenen.

Op 23 november 1990 overleed Dahl aan leukemie. Er waren toen al tientallen miljoenen exemplaren van zijn boeken verkocht en hij had talloze prijzen gewonnen, in allerlei landen.

Naar: <https://npokennis.nl/longread/7464/wie-was-roald-dahl>

Shel Silverstein

Shel Silverstein was een Amerikaanse dichter en schrijver van kinderboeken. Hij werd geboren op 25 september 1930 in de stad Chicago. Als jongeman ging hij bij het leger. Daar tekende hij cartoons voor een militaire krant. Toen hij enkele jaren later wegging uit het leger, publiceerde hij enkele van die cartoons in een boek.

Maar Shel deed meer dan alleen cartoons tekenen. Tijdens zijn leven schreef hij ook muziek voor beroemde artiesten, maakte hij theaterstukken en schreef hij filmscenario's. Toch is hij misschien wel het bekendst door zijn werk als dichter en auteur van kinderboeken. Zijn eerste kinderboek heette *Lafcadio, de leeuw die terugschoot*. In zijn werk wilde Shel kinderen uitnodigen om te dromen en zich onmogelijke dingen in te beelden. Zo schreef hij over een nijlpaardensandwich en over de langste neus ter wereld. Hij vond het heel belangrijk dat kinderen (en volwassenen!) plezier beleefden aan zijn teksten.

Was schrijver worden dan een kinderdroom van Shel? Nee, hoor! Toen hij twaalf was, wilde hij eigenlijk veel liever een goede baseballspeler worden of succes hebben bij de meisjes in zijn klas. Helaas kon hij niet goed baseballen en zagen de meisjes hem niet staan. Daarom besloot hij maar om te schrijven en te tekenen. Ook kinderboeken waren eigenlijk niet zijn eerste idee. Die begon hij enkel te schrijven omdat zijn uitgever dacht dat hij daar goed in zou zijn. En ze had gelijk!

In 1999 stierf Shel thuis aan een hartaanval. Toch leeft hij nog altijd voort in zijn werken: zijn boeken zijn vertaald in meer dan dertig talen. Wereldwijd zijn er ondertussen al miljoenen exemplaren van verkocht.

Naar: https://en.wikipedia.org/wiki/Shel_Silverstein,
<https://www.shelsilverstein.com/about-shel/>,
<https://study.com/academy/lesson/shel-silverstein-biography-poems-books.html>

Aan de slag

3

Lees de tekst over jouw dichter.

Vind je iets niet duidelijk? Noteer **?**.
Valt je iets op? Noteer **!**.

Vergelijk met je buur.

Help elkaar met de stukjes waarbij jullie **?** hebben gezet.

4

Vul de identiteitskaart aan.

Stap 1: Zoek de gevraagde informatie in de tekst.

Stap 2: Wat wil jij nog meer weten over je dichter?

Vul de lege vakjes in de linkerkolom aan.

Bijvoorbeeld: aantal gewonnen prijzen

Stap 3: Zoek het antwoord op jouw vragen in de tekst.

Vind je het antwoord niet in de tekst?

Gebruik dan het internet.

Naam dichter:	_____
Geboortedatum:	_____
Nationaliteit:	_____
Andere beroepen:	_____

5

Lees het gedicht van jouw dichter.

Vind je iets niet duidelijk? Noteer **?**.
Valt je iets op? Noteer **!**.

Vergelijk met je buur.

Help elkaar met de stukjes waarbij jullie **?** hebben gezet.

6

Vertel in drie woorden waarover het gedicht gaat.

Schrijf die woorden bij het gedicht.

Vergelijk daarna met je buur.

7

Wat vind je van het gedicht?

Kies hieronder drie woorden of bedenk er zelf.

Noteer ze bij het gedicht.

grappig

ontroerend

droevig

zot

kunstig

saai

beeldend

verrassend

geheimzinnig

origineel

moeilijk

fantasierijk

realistisch

pakkend

kleurrijk

8

Welk woord of welke zin in het gedicht vind jij het mooist?

Duid aan in het gedicht.

9

Waaraan doet het gedicht jou denken?

Noteer dat bij het gedicht.

10

Maak een poster over jullie dichter!

Plak de identiteitskaart en het gedicht op de poster.

Versier de poster. Plak er ook een foto van de dichter bij.

Stel jullie dichter voor aan jullie klasgenoten.**Terugkijken**

11

Wat past bij jou?

Duid aan.

Ik kan informatie uit een tekst halen en er een eenvoudige identiteitskaart mee maken.

helemaal niet

heel goed

Ik kan mezelf vragen over een tekst of een persoon stellen.

helemaal niet

heel goed

Ik kan antwoorden op die vragen vinden in een tekst of op het internet.

helemaal niet

heel goed

Ik kan mijn eigen mening over een gedicht geven.

helemaal niet

heel goed

les 16

Wat ga je doen?

Je herhaalt het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik.
Je zoekt zelf de betekenis van woorden.

Op verkenning

1

Lees het gedicht *Verdriet*.

Verdriet

Verdriet heeft geen rubberen zolen,
maar stalen hakken die klakken,
dwars door je hart
en over je lach
die je net nog wou pakken.

Gelukkig
loopt verdriet ook altijd weer door
en kom je thuis waar de kachel brandt
met je sloffen er stilletjes voor.

Uit: *Denk dag doen*,
Margreet Schouwenaar
© Clavis, 2016

Bekijk de eerste zin opnieuw.

Bespreek samen:

- Wat zou die zin juist kunnen betekenen?
- Is dat een voorbeeld van letterlijk of figuurlijk taalgebruik? Waarom?

Uitleg

Woorden kunnen letterlijk, maar ook figuurlijk gebruikt worden.

Bij **letterlijk** taalgebruik bedoelt de schrijver wat er staat.
Je kunt de betekenis van het woord vinden op de manieren die je al kent:

- Je leest een stukje tekst **voor of na het woord** opnieuw.
- Je kijkt of er een **afbeelding** bij de tekst staat.
- Je kijkt goed naar het **woord**. Ken je al delen van het woord?
- Je **vraagt** het aan iemand of je **zoekt** het woord **op**.

Daarna kijk je of de gevonden betekenis klopt in de zin.

Bij **figuurlijk** taalgebruik bedoelt de schrijver iets anders dan wat er staat. Hij gebruikt **beeldspraak**.

Bij figuurlijk taalgebruik moet je goed nadenken:

- Wat zou het woord hier kunnen betekenen?
- Waarom heeft de schrijver voor dit woord gekozen?

Geraak je er niet uit? Gebruik je **Studio woordwijzer**!

Woordwijzer

Aan de slag

2

Lees de tekst. Beantwoord daarna de vragen.

In deze teksten worden de blauwe woorden letterlijk gebruikt.

Mijn jongste zus is **van nature** heel nieuwsgierig.
Zo is ze nu eenmaal; al sinds haar geboorte.
Als peuter wilde ze al alles rond zich onderzoeken.
Mijn ouders moesten haar dus goed in de gaten houden
om te voorkomen dat ze in de problemen kwam.

Wat betekent het blauwe woord?

Hoe heb je de betekenis gevonden?

- ☐ Door een stukje tekst voor of na het woord opnieuw te lezen.
- ☐ Door naar de afbeelding te kijken.
- ☐ Door goed naar het woord te kijken om te zien of ik al delen van het woord ken.
- ☐ Door de betekenis op te zoeken.

Later wil Vic graag filosofie studeren.
Hij wil op zoek gaan naar **universele** waarheden.
Daarover zal hij dan interessante boeken schrijven.

Wat betekent het blauwe woord?

Hoe heb je de betekenis gevonden?

- ☐ Door een stukje tekst voor of na het woord opnieuw te lezen.
- ☐ Door naar de afbeelding te kijken.
- ☐ Door goed naar het woord te kijken om te zien of ik al delen van het woord ken.
- ☐ Door de betekenis op te zoeken.

Als je dingen leest op het internet, mag je niet zomaar alles geloven. Het is erg belangrijk om **kritisch** te zijn: klopt het wel wat ik hier lees? Laat je niets wijsmaken!

Wat betekent het blauwe woord?

Hoe heb je de betekenis gevonden?

- ☐ Door een stukje tekst voor of na het woord opnieuw te lezen.
- ☐ Door naar de afbeelding te kijken.
- ☐ Door goed naar het woord te kijken om te zien of ik al delen van het woord ken.
- ☐ Door de betekenis op te zoeken.

Milo en Jens hebben gevochten op de speelplaats. Blijkbaar heeft Milo Jens uitgedaagd, maar ik weet niet goed waarom. Ik ken de **context** niet.

Wat betekent het blauwe woord?

Hoe heb je de betekenis gevonden?

- ☐ Door een stukje tekst voor of na het woord opnieuw te lezen.
- ☐ Door naar de afbeelding te kijken.
- ☐ Door goed naar het woord te kijken om te zien of ik al delen van het woord ken.
- ☐ Door de betekenis op te zoeken.

3

Lees de tekst. Beantwoord daarna de vragen.

In deze teksten worden de blauwe woorden figuurlijk gebruikt.

Als ik lach,
ben ik **zoet**.
Als ik huil,
word ik **zout**.
Ben ik boos,
ben ik **scherp**.
Heb ik spijt,
is het **wrang**.

Uit: *Denk dag doen*,
Margreet Schouwenaar
© Clavis, 2016

- Wat zouden de blauwe woorden kunnen betekenen?
- Waarom zou de dichter voor die woorden gekozen hebben?

Span er een koord overheen.

Over wat je hoorde en wat nooit meer uit je hoofd verdween.
 Over 'o, jij moet nog zoveel leren,' over 'ik bepaal de regels hier
 en die ga jij dus accepteren,' over 'denk je dat je slimmer bent
 dan wij,' over 'joh, het is maar plagerij,' over 'hou je mond nou even,'
 over 'je vergooit je leven,' over 'lukt je nooit,' en over
 voeten op de grond, over gezond verstand en dromenland,
 over lachjes, grapjes, dom soms, achter je om soms,
 soms gemompeld, soms gemeen –
 span er een koord overheen

Uit: *Ik juich voor jou*,
 Edward van de Vendel
 © Querido, 2013

- Wat zouden de blauwe woorden kunnen betekenen?
- Waarom zou de dichter voor die woorden gekozen hebben?

4

Lees de tekst. Beantwoord daarna de vragen.

Gitte weet het altijd beter dan de rest.
 Ze doet niets anders dan anderen commanderen.
 Het wordt hoog tijd dat ze eens een toontje lager zingt!

Hoe wordt het woord gebruikt?

- ☐ letterlijk ☐ figuurlijk

Wat betekent het woord hier?

'Gisteren maakte ik iets ongelooflijks mee. Ik werd in
 een auto van de geheime dienst gesleurd. Ze vertelden
 me dat ik spion mag worden. Volgende week vertrek ik
 op mijn eerste missie', vertelt Joachim.
 Lena schudt haar hoofd.
 'Ach, Joachim, zwets toch niet zo!'

Hoe wordt het woord gebruikt?

- ☐ letterlijk ☐ figuurlijk

Wat betekent het woord hier?

5

Bedenk twee zinnen met de uitdrukking.

Bedenk een zin met de letterlijke betekenis en een zin met de figuurlijke betekenis van de uitdrukking.

zich niet aan de ketting laten leggen

Letterlijk:

Figuurlijk:

Terugkijken

6

Welke twee woorden uit deze les vind je moeilijk/speciaal/mooi/grappig ...?

Noteer ze op *Mijn woordenblad!*.

Schrijf of teken in de middelste kolom iets wat jou helpt om de betekenis te onthouden.

Aandacht voor woorden

Mijn woordenblad!

van nature

universeel

kritisch

de context

wrang

een toontje lager zingen

zwetsen

zich niet aan de ketting
laten leggen

=

zin

< >

				Mijn mooie, leuke, grappige, moeilijke ... woorden	
			dialogoog	raadsel	rijmen

Voor het lezen

Ik **lees** deze tekst om meer te weten te komen over ...

Ik **verken** de tekst en kijk naar:

- de titel, de afbeeldingen
- de kopjes
- de eerste zinnen, de opvallende woorden

Ik **voorspel**: Waarover gaat deze tekst?

Ik **denk na**:

- Wat weet ik daar al over?
- Wat wil ik te weten komen?

Tijdens het lezen

Ik **stel** mezelf **vragen**:

- over de inhoud: Wat? Waarom? Hoe? Wanneer? ...
- over de betekenis van zinnen en woorden

Ik **let** op:

- de sleutelwoorden, de kernzinnen
- de tekststructuur
- verbindingswoorden zoals toch, dus, daarom, omdat ...
- verwijswwoorden zoals ik, hij, ze, haar, jullie, dat, deze ...

Ik **leg** een **verband** tussen:

- inhouden binnen een tekst
- de inhoud van de tekst en wat ik al weet

Als ik een woord niet begrijp, gebruik ik mijn **woordwijzer**.

Na het lezen

Ik **kijk** terug:

- Klopt mijn voorspelling?
- Kan ik de hoofdgedachte bepalen?
- Wat weet ik nu meer over ...?
- Wat wil ik nog weten over ...?
- Kan ik studerend lezen: extra informatie opzoeken, schema's maken, samenvatten ...?

Voor het lezen

Ik **lees** deze tekst om een verhaal te beleven.

Ik **verken** de tekst en kijk naar de titel, de afbeeldingen, de omslag, de eerste zinnen.

Ik **voorspel**: Wat zal in deze tekst gebeuren?

Tijdens het lezen

Ik **stel** mezelf **vragen**:

- Wat gebeurt er: Waar? Wanneer? Hoe? ...
- Wat zie ik in mijn hoofd bij wat er gebeurt?
- Welke personages spelen in het verhaal?
- Wat is de rol van de verschillende personages?
- Wat is de bedoeling van de personages?
- Hoe voel ik mij tijdens het lezen?

Ik **leg** een **verband** tussen:

- de gebeurtenissen en de tijd waarin ze zich afspelen
- de rol van de verschillende personages
- de handelingen van de personages

Als ik een woord niet begrijp, gebruik ik mijn **woordwijzer**.

Na het lezen

Ik **kijk** terug:

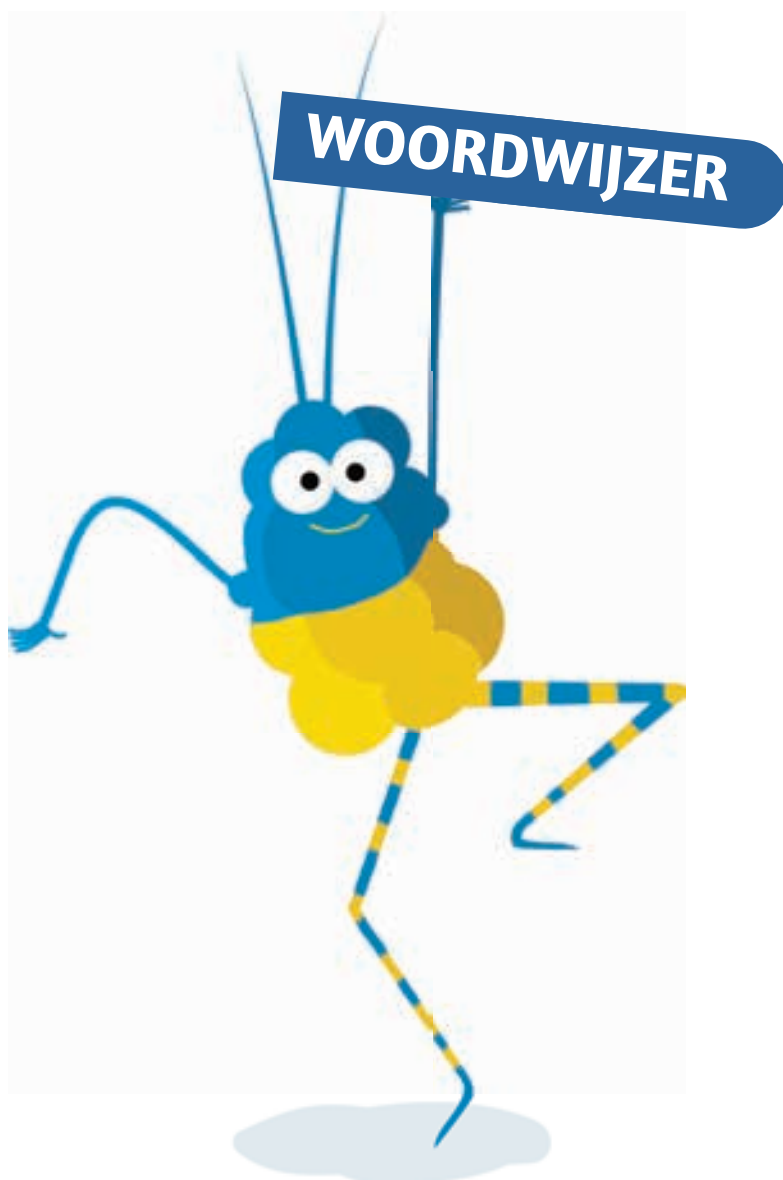
- Klopt mijn voorspelling van het verhaal?
- Had ik een ander einde verwacht?
- Heb ik de tekst met plezier gelezen? Waarom wel/niet?
- Wat vind ik in de tekst: spannend, grappig, moeilijk, droevig ...?
- Welk personage zou ik willen zijn of net niet?
- Wil ik meer van dit soort verhalen lezen? Waarom wel/niet?
- Voor wie is deze tekst een leestip?

Ik begrijp een woord niet. Wat kan ik doen?

- Ik lees een stukje tekst **voor of na het woord** opnieuw.
- Ik kijk of er een **afbeelding** bij de tekst staat.
- Ik kijk goed naar het **woord**.
Ken ik al delen van het woord?
- Ik **vraag** het aan iemand of **zoek** het woord **op**.

Ik kijk of de gevonden betekenis klopt in de zin.

Studio
spelling —

Kom je deze tekens tegen?

Doe dan dit.

Werk samen met je buur.

Lees de tip.

hoorwoorden

regelwoorden

onthoudwoorden

werkwoorden

les 1

Wat ga je doen?

Je schrijft samenstellingen met een tussenstukje of zonder tussenstukje.

Op verkenning

1

Deze samenstellingen bestaan uit twee woorden.

Zet een streep tussen die woorden.
Kijk naar het voorbeeld.

In de samenstellingen hieronder hoor je de tussenklank **doffe e(n)**: een poot van een konijn is een konijn**e**n

Van welke woorden zijn deze samenstellingen gemaakt?
Zet strepen zoals in het voorbeeld.

konijn**e**n

hartenwens

wespensteek

krantenartikel

speldenprik

paardenstaart

hondenhok

tulpenbol

leeuwenklauw

kersenpit

Uitleg

In heel wat samenstellingen hoor je het tussenstukje **e(n)**.
Dat tussenstukje schrijf je (bijna altijd) als **en**.

Lees verder op uitlegkaart **R3**.
Kruis het juiste rondje aan.

H

R

O

Lees ook de woorden van de week en de extra woorden.

Aan de slag

2

Splits en schrijf.

- Splits de samenstellingen en kleur het eventuele tussenstukje.
- Schrijf het eerste woord van de samenstelling op. Kijk naar het voorbeeld.

boer en dochter	boer	brillenkoker	
reclamefoto's		pennenzak	
buitenwereld		keukentafel	
pauwenstaart		reservekeeper	
hanenkam		vlaggenstok	
ruimtegebrek		molensteen	

3

Maak samenstellingen van de volgende woorden en schrijf ze in de juiste rij.

horloge + bandje / school + reis / wesp + steek / hart + wens / haven + stad / boek + tas / sport + tas / leeuw + temmer / ruit + wisser / lawine + gevaar / geit + kaas / groente + soep

met tussenstukje: _____

zonder tussenstukje: _____

4

Maak samenstellingen met de woorden die bij elkaar staan.

In vijf woorden zit een tussenstukje. Kleur van die woorden de eerste letter van het linkerwoord. Voorbeeld: ijs + tijd = ijs*j*id: geen tussenstukje / paard + staart = *p*aardenstaart: wel een tussenstukje. Kleur p.

walvis vaart	_____	stoof peer	_____
student kaart	_____	trein verkeer	_____
appel taart	_____	zand bak	_____
toerist hotel	_____	binnen band	_____
aap staart	_____	duif til	_____
noot leer	_____	bos brand	_____
nood weer	_____	voor kant	_____
berg meer	_____		

Maak van de gekleurde letters een woord dat voor -beeld en -plaats past: _____

Terugkijken

5

Schrijf samen met je klasgenoot een zin met drie samenstellingen met een tussenstukje en.

- Lees de zin voor aan een ander duo. Het andere duo moet de samenstellingen ontdekken en die opschrijven.
- Controleer daarna samen de antwoorden.

les 2

Wat ga je doen?

Je schrijft woorden met i of y die klinkt als ie.

Op verkenning

1

Schrijf de woorden bij de juiste afbeeldingen.

Kies uit: baby – bier – centimeter – liter – pony – stier.

Uitleg

Onthoudwoorden: je hoort ie.
Je schrijft vaak ie, soms i en soms y.

Lees verder op kaart 04.
Kruis het juiste rondje aan.

H

R

O

Lees ook de woorden van de week en de extra woorden.

Aan de slag

2

Welke woorden van de week herken je in deze samenstellingen?

- Schrijf ze op.
- Kleur in elk woord de klankgroep met i die klinkt als ie.

vitaminekuur

spinaziepuree

benzineprijs

jubiläumnummer

titelkandidaat

filmregisseur

3

Vul de woorden van de week met i in.

De kortste maand is _____.

Veel auto's rijden op _____.

Onze ouders vieren hun _____.

De _____ geeft de acteurs goede aanwijzingen.

Hij is een prima _____ voor die job.

De maand _____ heeft 31 dagen.

_____ is lekker met een eitje.

In sinaasappels zit veel _____ C.

Vind je in deze zinnen nog twee woorden met i = ie? _____

4

Vul in en schrijf.

- Vul in: i, ie of y.

- Schrijf elk woord in de juiste rij.

Overleg goed met je klasgenoot. Twijfel je? Neem uitlegkaart O4 erbij.

d _____ namo – verdr _____ tig – bab _____ – gen _____ pig – prec _____ s – kwal _____ teit –

p _____ jama – jub _____ leum – jur _____ – vern _____ tigen – stoommach _____ ne

met i: _____

met ie: _____

met y: _____

5

In ieder woord zijn drie letters vervangen door een teken.

Welke letters horen bij de tekens? Schrijf op.

baller ✱

aqu ● um

hobb ✿

janu ●

benz ♥

pon ✿

mach ♥

sp ✱ zie

pag ✱

kl ● net

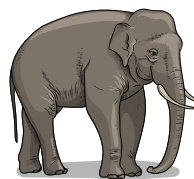
bab ✿ bedje

✱ = _____ ✿ = _____ ● = _____ ♥ = _____

6

Vul in en schrijf.

- Vul in: y, i of ie.
- Schrijf dan de woorden helemaal op.

Ol_____fanten en pon_____’s eten beide planten!

De hobb_____club bestaat tien jaar.

Dat jub_____leum v_____ren we.

Toen zagen we pas dat de benz_____ne bijna op was.

De dokter houdt een sp_____geltje voor mijn mond.

De d_____recteur neemt v_____tam_____nes.

Terugkijken

7

Onthoud de i-woorden en de y-woorden.

Schrijf er zo veel mogelijk juist op.

Foutje gemaakt? Schrijf hier het woord goed op.

les
3

Wat ga je doen?

Je schrijft enkele uitzonderingen op de regel voor samenstellingen met een tussenstukje.

Op verkenning

1

Maak met deze woorden samenstellingen.

Lees eventueel kaart R3 nog eens.

bagage + drager = _____

fiets + dief = _____

buiten + kant = _____

open + maken = _____

vlag + stok = _____

muis + val = _____

kudde + dier = _____

ui + soep = _____

Uitleg

Regelwoorden: in samenstellingen hoor je soms een tussenstukje met doffe e(n). Dat tussenstukje schrijf je (bijna altijd) als **en**.
Op kaart R4 staan **uitzonderingen** op deze regel.

Lees verder op uitlegkaart R4.
Kruis het juiste rondje aan.

H

R

O

Lees ook de woorden van de week en de extra woorden.

Aan de slag

2

Schrijf de samenstellingen op.

Bedenk: is het eerste woord een **werkwoord** of een **bijvoeglijk naamwoord**?
Nee? Gebruik dan de algemene regel!

stoel + dans = _____

ver + kijker = _____

huilen + balk = _____

plat + grond = _____

Blok 3

geboorte + datum = _____

braille + schrift = _____

likken + baarden = _____

rood + kool = _____

haan + kam = _____

etalage + pop = _____

knarsen + tanden = _____

molen + steen = _____

3

Schrijf de samenstellingen op.

Bedenk: is het eerste woord **zon** of **maan**?

Betekent het eerste deel 'zeer'?

Nee? Gebruik dan de algemene regel!

beer + goed = _____

zon + bloem = _____

reus + leuk = _____

maan + schijn = _____

beer + klauw = _____

aap + trots = _____

beer + jager = _____

zon + bril = _____

open + doen = _____

aap + noot = _____

zon + groet = _____

beer + sterk = _____

4

Maak samenstellingen.

Schrijf ze in het rooster.

Let op: de ij is één letter.

- 1 niet in de stad maar op het ...
- 2 soep met veel groenten in
- 3 het schijnsel van de maan
- 4 zo trots als een aap
- 5 zo sterk als een beer
- 6 knarsen met je tanden

1														
2														
3														
4														
5														
6														

In de gekleurde vakjes lees je een woord.

Het betekent wat je doet om te zien of iets goed werkt.

Schrijf op: _____

Terugkijken

5

Er worden drie woorden gedichteerd.

Eén van die woorden heeft geen -en tussenklank.

Schrijf alleen dat woord op.

reeks 1: _____

reeks 2: _____

reeks 3: _____

Weet je de andere woorden nog? Schrijf er zo veel mogelijk op!

les 4

Wat ga je doen?

Je schrijft onthoudwoorden met een lange klinker die als een korte klinker klinkt.

Op verkenning

1

Kies uit en schrijf.

- Schrijf de woorden bij de juiste afbeelding.
- Omcirkel de eerste klankgroep.
- Onderstreep waar de klemtoon in deze woorden ligt.

Kies uit: kanon – dromedaris – arena – kameel.

Uitleg

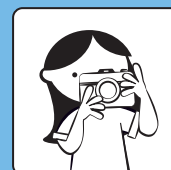
Onthoudwoorden: woorden met een klankgroep die eindigt op een korte klinker en waarbij de klemtoon niet op die klankgroep ligt: je schrijft één medeklinker.

Lees verder op kaart 05.
Kruis het juiste rondje aan.

H

R

O

Aan de slag

2

Vul de woorden van de week in.

Iedere profrenner begint als _____.

De schilder werkt overdag in zijn _____.

Heeft een d _____ één of twee bulten?

Een k _____ heeft er in elk geval twee.

Het vruchtvlees van de _____ is geel.

Papa bakt elke zondagmorgen een _____ als ontbijt.

Oma brandde een kaarsje in de _____.

Op zeeklassen slapen de jongens en de meisjes _____.

3

Oeps! Het computerprogramma heeft alle woorden in een andere taal gezet.
Vind jij de Nederlandse woorden terug?

camelus

caravana

familia

catapulta

De rode letters vertellen je uit welke vreemde taal de woorden komen: het ____ ____ ij ____.

4

Eén medeklinker of dubbele medeklinker?

Vul in. Tip: let op de klemtoon!

t of tt: kauapult - kauenbak / p of pp: kauer - kauot - auaraat - auart /

m of mm: kaueraad - kauetje / r of rr: kauavaan - kauenwiel / b of bb: kauelend - kaueljauw

één medeklinker	dubbele medeklinker

5

Vul in en schrijf.

- Vul de woorden aan met één of twee medeklinkers.
- Schrijf de woorden nog eens op.

De ka_____eel voerde een show op in de a_____ena.

Mijn zus heeft een a_____art a_____elier.

Een ka_____eel heeft twee bulten, een dro_____edaris één. _____

Is je neef beroepsre_____er of is hij a_____ateur? _____

Het ka_____on van de vijand is ka_____ot. _____

Terugkijken

6

Er worden drie woorden gedicteerd.

Eén van die woorden schrijf je met één medeklinker.

Schrijf alleen dat woord op.

Weet je de andere woorden nog? Schrijf er zo veel mogelijk op.

les 5

Wat ga je doen?

Je schrijft samenstellingen met een tussenstukje en de uitzonderingen op de algemene regel.

Op verkenning

1

Deze woorden zijn afleidingen, geen samenstellingen.

In tien van deze afleidingen hoor je een tussenstukje met doffe e. Omcirkel die woorden.

winderig

spoorloos

tijdelijke

persoonlijk

dakloos

machteloze

smakelijk

houterig

vriendelijk

hopeloos

heerlijk

slijmerige

grenzeloos

vijandig

weerloos

hopelijk

Uitleg

Regelwoorden: in samenstellingen hoor je soms een tussenstukje met doffe e(n). Dat tussenstukje schrijf je (bijna altijd) als **en**. Maar er zijn **uitzonderingen** op deze regel.

Lees kaarten R3 en R4.

Kruis het juiste rondje aan.

H

R

O

Aan de slag

2

Maak samenstellingen.

Gebruik daarvoor telkens een afbeelding en een woord.

Pas de algemene regel toe, maar denk aan de uitzonderingen!

rek

bril

dans

reep

schijn

baarden

goed

stal

algemene regel: _____

uitzonderingen: _____

3

Samenstelling of afleiding?

- Vul als dat nodig is, de volgende woorden aan met **e** of **en**. Enkele woorden krijgen geen tussenstukje.

- Schrijf de woorden in de juiste rij.

hand _____ arbeid – wand _____ ling – hong _____ rig – lengte _____ verschil –

garage _____ deur – hop _____ lijk – kers _____ pit – grenz _____ loos – verzek _____ ring –

reg _____ buien – schrift _____ lijk – mond _____ ling – her _____ fiets – hart _____ wens

samenstelling: _____

afleiding: _____

4

Vul e of en in. In iedere kolom staan twee woorden met **en**. Kleur daarvan de eerste letter.

roz_____tuin	mod_____show	nam_____lijst	ap_____staart
grenz_____loos	moeit_____loos	hoogt_____vrees	slimm_____rik
ber_____goed	geit_____kaas	hop_____lijk	limonad_____siroop
ruimt_____vaarder	gemakk_____lijk	jar_____lang	bewust_____loos
erwt_____soep	eend_____ei	verr_____kijker	slot_____maker

Schrijf de gekleurde letters achter elkaar op. Er staat: _____

Terugkijken

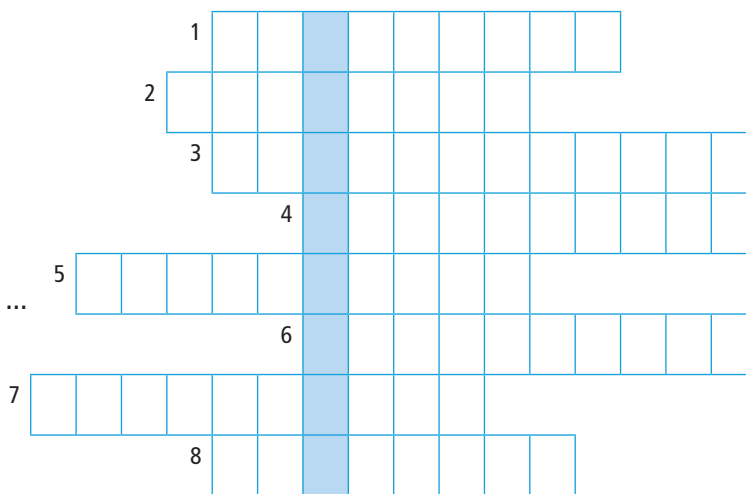
5

Maak goede samenstellingen.

Vul ze in het puzzelschema in.

Let op: de ij is één letter.

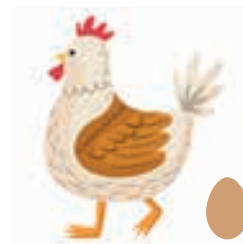
- 1 zo sterk als een beer
- 2 het tonen van kleren op de catwalk
- 3 Je sluit de douche af met een gebloemd ...
- 4 een grote gele bloem met een bruin hart
- 5 niet in de stad maar op het ...
- 6 Ik zet mijn fiets in het ...
- 7 toestel waarmee je ver kan kijken
- 8 Als je veel honger hebt, dan ben je ...

In de rode vakjes lees je een woord. Welke afbeelding past bij het woord?

Kruis aan en schrijf op.

Vind je ook de andere samenstellingen? Tip: ze beginnen met een diernaam!

les 6

Wat ga je doen?

Je herhaalt geleerde spelproblemen.

Aan de slag

1

Vul in en schrijf.

- Vul de woorden aan met één of twee medeklinkers.
- Schrijf de woorden daarna nog eens op.

Dit is geen ka_____eel, maar ook geen dro_____edaris!

Waarom doen jullie a_____emaal zo vervelend?

Wil jij een o_____elet of heb je liever een a_____el?

Als toetje krijgen we yoghurt met a_____anas.

Wat is je haar leuk! Ben je naar de ka_____er geweest?

In het park van dat kasteel staat een prachtige ka_____el.

2

Maak samenstellingen.

tarwe + brood = _____

kameel + bult = _____

etalage + pop = _____

geheugen + steun = _____

rat + vergif = _____

boek + kast = _____

hart + wens = _____

kip + hok = _____

lente + maand = _____

pen + zak = _____

toets + bord = _____

regen + laars = _____

3

Vul in en schrijf.- Vul in: **i**, **y** of **ie**.- Schrijf enkel de woorden met **y** en met **i** helemaal op.

v _____ tam _____ ne _____	jub _____ leum _____
verd _____ ping _____	kand _____ daat _____
d _____ namo _____	jul _____
f _____ tsenrek _____	z _____ kenhuis _____
reg _____ sseur _____	p _____ jama _____
januar _____	verl _____ fd _____
br _____ fgeheim _____	benz _____ ne _____
sp _____ nazie _____	bab _____
verdr _____ tig _____	gen _____ pig _____

4

Ken je de uitzonderingen nog?

Vorm samenstellingen met de woorden uit de kaders.

Neem telkens uit elk kader één woord.

ver knarsen
 maan aap
 plat
 zon

kijker tanden
 trots schijn
 land
 bril

_____	_____
_____	_____
_____	_____

Blok 3

5

Alles door elkaar!

Los de kruiswoordpuzzel op.

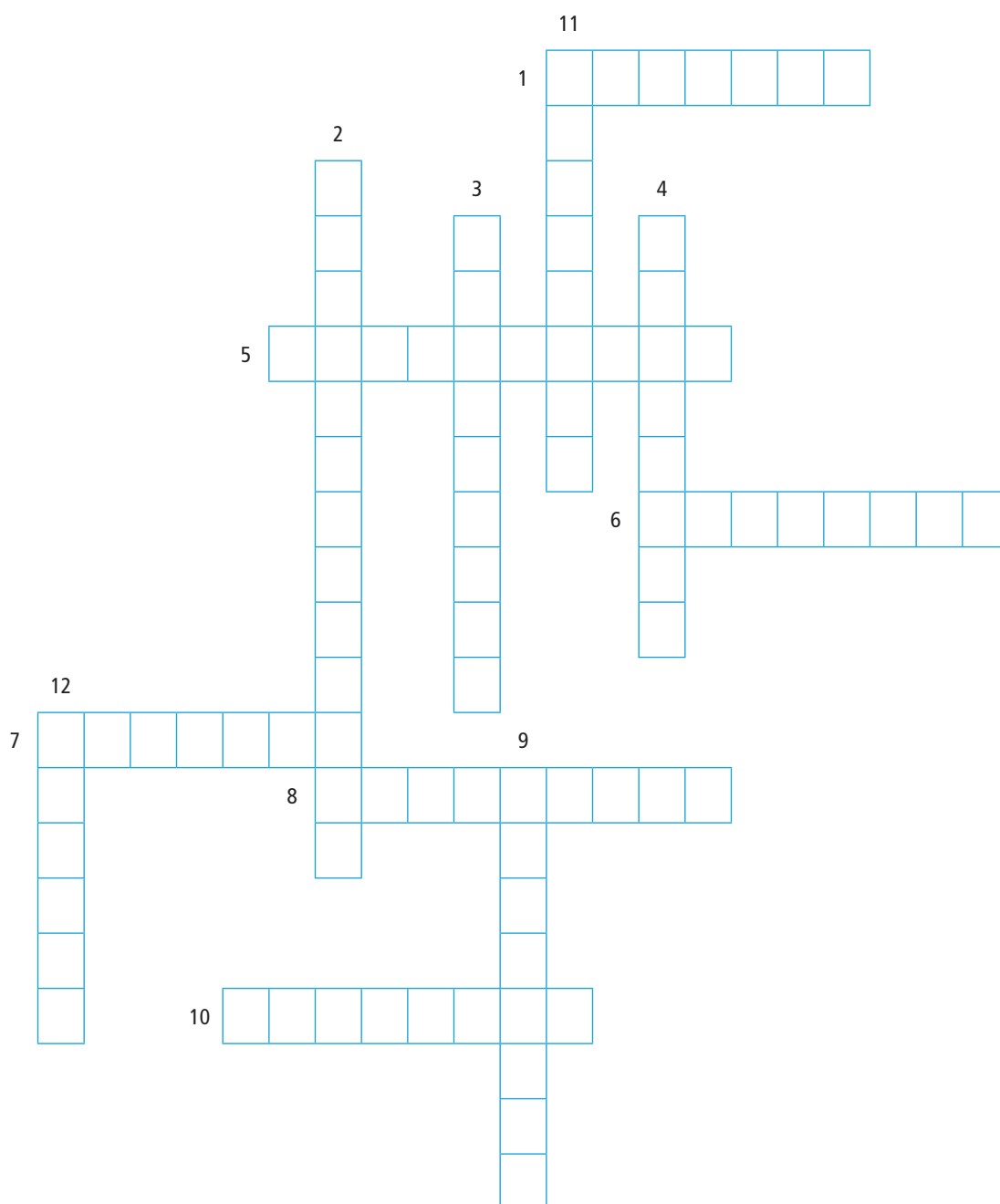
Let op: de ij is één letter.

Horizontaal

- 1 de eerste maand van het jaar
- 5 aardig of attent
- 6 zeer fijn
- 7 Columbus ontdekte dit werelddeel
- 8 hij geeft aanwijzingen aan acteurs
- 10 dat trek je aan als het regent

Verticaal

- 2 de staart van een paard
- 3 beschermt je ogen tegen de zon
- 4 het is snotterig, besmeurd en glibberig
- 9 een groene bladgroente waar Popeye sterk van wordt
- 11 een feestelijke herdenking
- 12 zoete, sappige, tropische vrucht met schubben aan de buitenkant

R1

regelwoorden - 1

Lange woorden

Bedenk bij een lang woord:

1. Is het een samenstelling?
2. Is het een woord met een vast stukje?
3. Hoe schrijf je de andere klankgroepen?

1. Is het een samenstelling?

Een samenstelling bestaat uit twee of meer woorden. Schrijf die achter elkaar.
huis + sleutel = huissleutel

2. Is het een woord met een vast stukje?

Stukjes als **ge**, **be**, **ver**, **lijk(e)**, **ig(e)** en **ing** schrijf je altijd op dezelfde manier.
verbinding **belachelijk** **gebrekkig** **gelovig**

3. Hoe schrijf je de andere klankgroepen?

Wat hoor je op het einde van de klankgroep?
(zie ook stappenplan klankgroepen)

af**bran**den (medeklinker → hoorspoor)
bel**ov**en (lange klinker → regelspoor)
ver**trapp**elen (korte klinker → regelspoor)
bed**oe**len (tweetekenklinker → hoorspoor)

Kun je het woord toch niet schrijven, zoek het dan op in een woordenboek of woordenlijst.

woorden van de week

de hoestdrank
de inrichting
de organisatie
de ontploffing
de sterrenbeelden
de uitdaging
reusachtig
verschrikkelijke

extra woorden

de flatgebouwen
de professoren
de vergelijking
doorrijden
fantastisch
onverschillig

R2

regelwoorden - 2

Samenstellingen

Een samenstelling bestaat uit twee of meer woorden.
Schrijf de woorden aan elkaar.

Voorbeelden

fiets + tas = fietstas
boot + tocht = boottocht

Soms hoor je niet alle klanken in de samenstelling. Toch schrijf je alle letters van de twee woorden.

vuur + rood = vuur**rr**ood
boot + tocht = boot**tt**ocht
hoofd + pijn = hoof**dp**ijn
kast + deur = kast**de**ur

boeken + kast = boeken**nk**ast
woorden + boek = woorden**nb**oek

Rij je vooruit? Kijk dan door de voor**rr**uit.
Rij je achteruit? Kijk dan door de achter**rr**uit.

woorden van de week

de brandweeroefening
de bloeddruk
de motorrijder
de ontdekkingstocht
de tuinkruiden
het sinaasappelsap
achttienduizend

extra woorden

de brandkastdeur
de handtekening
de stripboeken
de ontdekkingsreiziger
de toneelvoorstelling
de wegversperring

R3

regelwoorden - 3

Samenstellingen met tussenstukje met doffe e(n)
 Veel samenstellingen worden gevormd met het tussenstukje **e(n)**.
 Dat schrijf je bijna altijd als **en**.

Voorbeeld

Het hok van een hond is een hond**en**hok.

Hoor je in een **samenstelling** **de doffe e(n)**, kijk dan naar het eerste deel.

- **Eindigt** het eerste woord zelf op **e** of **en**?
 Dan gebruik je geen tussenstukje.

mode + show = modeshow
 regen + jas = regenjas
 gemeente + huis = gemeentehuis
 groente + soep = groentesoep

- Eindigt het eerste woord **niet** op **e** of **en**?
 Schrijf het tussenstukje met **en**.

hond + hok = hond**en**hok
 kip + ei = kipp**en**ei

Is het **geen** samenstelling? Dan schrijf je **e**.
 vriend**e**lijk, hoop**e**loos

woorden van de week

de boekentas
 de duiventil
 de groentesoep
 de pennenzak
 de regenjas
 het gemeentehuis

extra woorden

de etalagepop
 de koekendoos
 de paardenstaart
 de pannenkoek
 de ruggengraat
 de ruimtevaart
 de samenwerking
 de tomatensaus

R5

regelwoorden - 5

Woorden op -t, -d of -b, -p
 Hoor je **t** of **p** aan het einde van een woord?
 Maak het woord langer.

Voorbeelden

Je hoort taart**en**. → Je schrijft taart**t**.
 Je hoort kruid**en**. → Je schrijft kruid**d**.
 Je hoort begrijp**en**. → Je schrijft Ik begrijp**p**.
 Je hoort webb**en**. → Je schrijft web**b**.

Sommige woorden met **b** aan het einde kun je niet altijd langer maken. Die moet je onthouden.

club**b**, eb

Let op bij samenstellingen.
 Op welke letter eindigt het eerste woord?
 Maak dat woord langer.

buurtfeest buurt**en** → buurt
 hoofdpijn hoofd**en** → hoofd
 ribstof ribb**en** → rib
 liplezen lip**pen** → lip

woorden van de week

de hoofdpijn
 de wachtkamer
 de webcam
 het antwoord
 het buurtcomité
 breed

extra woorden

de handbagage
 de kipburger
 de krabpaal
 de ribbroek
 het hartritme
 het zandkasteel

stappenplan klankgroepen

Stappenplan klankgroepen

klinkers: a, e, i, o, u

medeklinkers: b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, z

molen

mollen

Hoor je een woord met **meer dan één klankgroep**?
Wat **hoor** je aan het einde van de klankgroep?

1. Je hoort een **medeklinker**.

Je schrijft wat je hoort.

plaat	sen	roos	ter
-------	-----	------	-----

2. Je hoort een **tweetekenklanker** (oe, ui, eu, ie).

Je schrijft wat je hoort.

kleu	ren	broe	ken
------	-----	------	-----

Maar let op de **regel** bij deze woorden:

3. Je hoort een **lange klanker**.

Je schrijft de lange klanker met één letter op.

e	gel	sto	ren
---	-----	-----	-----

4. Je hoort een **korte klanker**.

Je schrijft na de korte klanker twee dezelfde medeklinkers.

sta	ppen	tro	mmel
-----	------	-----	------

Struikelwoorden

Struikelwoorden zijn woorden waarin veel fouten worden gemaakt.

Onthoud die woorden.

- één of twee medeklinkers: onmiddellijk, parallelogram, professor
het comité, maar de commissie
apart, maar het appartement en het apparaat
- d in: gemoed, maar t in: tegemoet
- k in: anekdote
- t in: detective

woorden van de week

de anekdote	het comité
de commissie	het gemoed
de detective	het product
de motor	elektrisch
de professor	tegemoet
de tatoeage	

extra woorden

de plooiing
het apparaat
het porselein
het parallelogram
het appartement
de elektriciteit
onmiddellijk
interesse

06

onthoudwoorden - 6

07

onthoudwoorden - 7

Woorden met niet-uitgesproken letters

In sommige woorden worden letters **niet** (of **niet duidelijk**) uitgesproken.

Onthoud deze woorden.

- d in vond**st**
- d in sind**s**
- z in geens**z**ins
- **h** in woorden met **th**
yogh**u**rt, spagh**e**tti
- **verkleinwoorden**: bedenk hoe deze woorden zijn opgebouwd.
beest + je beest**j**e
zacht + jes zacht**j**es

woorden van de week

de vondst	de ontdekking
het feestje	onderhands
alleszins	sinds
geenszins	zachtjes

extra woorden

de erwt
de markt
de ontdekking
de yoghurt
bowlen
gezamenlijk
voortdurend

08

onthoudwoorden - 8

Afkortingen en letterwoorden

Afkortingen schrijf je met één of meer punten.

Letterwoorden schrijf je zonder punten.

Voorbeelden

- Afkorting
bv. enz. o.a.
m.a.w. u. max.
- Letterwoord
sms EHBO tv
VRT wc

De afkorting

In een tekst kun je een woord of een groep woorden **afkorten** tot de eerste letter(s).

Daarna volgt er een **punt**.

Als je spreekt, lees je het woord voluit.

blz. – de bladzijde

Maatgetallen schrijf je zonder punt.

km kg l

Het letterwoord

Letterwoorden zijn ontstaan uit de beginletters van andere woorden. Er volgt **geen punt**.

Soms krijgen letterwoorden **een hoofdletter**.

Als je spreekt, gebruik je het letterwoord.

woorden van de week

d.w.z. (dat wil zeggen)
nl. (namelijk)
o.a. (onder andere)
min. (minuut)
sms (short message service)
EHBO (eerste hulp bij ongevallen)

extra woorden

blz. (bladzijde)
enz. (enzovoort)
o.m. (onder meer)
gsm (global system for mobile communications)
pc (personal computer)

WW3

werkwoorden - 3

Het voltooid deelwoord

Een voltooid deelwoord van een werkwoord krijg je als je zegt: **Ik heb ...** of **Ik ben ...**

Een voltooid deelwoord eindigt meestal op **t**, **d** of **en**.

dansen	Ik heb gedanst t .
groeien	Ik ben gegroeid d .
zingen	Ik heb gezongen en .

1. Hoor je op het einde van het voltooid deelwoord -d of -t?

Verleng het woord.

- Hoor je **te**? Dan schrijf je het voltooid deelwoord ook met een **t**.
- Hoor je **de**? Dan schrijf je het voltooid deelwoord ook met een **d**.

werken	Ik werkte t .	Ik heb gewerkt t .
ontsnappen	Ik ontsnap te .	Ik ben ontsnapt t .
horen	Ik hoorde d .	Ik heb gehoord d .
arresteren	Ik arresteerde d .	Ik ben gearresteerd d .

Soms kun je het woord enkel verlengen in de wij-vorm.

Ik kocht.	We kochten.	Ik heb gekocht t .
Ik bracht.	We brachten.	Ik heb gebracht t .

2. Hoor je op het einde van het voltooid deelwoord -en of -aan?

Schrijf dan op wat je hoort of volg de regels van het **stappenplan** **klankgroepen**.

kiezen	Ik heb gekozen en .
staan	Ik heb gestaan aan .
kijken	Ik heb gekeken en .

stappenplan werkwoorden

• **Colofon Studio taal**

• **Auteurs**

• Marlien Buyens
• Sofie De Clercq
• Sarah Delsard
• Sylvie Thienpont
• Tineke Vanherck

• **Coördinatie en advies**

• Katrien Daerden
• Riet Jeurissen
• Hilde Van den Bossche
• Jo van den Hauwe

• **Illustraties en fotografie**

• Flor Aguilar
• Mieke Driessen
• Alexandra Pillaert
• Adobe Stock
• Shutterstock
• Studio Wasabi

• **Projectteam Zwijsen België**

• © 2022 Uitgeverij Zwijsen N.V., Antwerpen
• maakt deel uit van WPG

• ISBN 9789463682954
• D/2021/1919/066
• NUR 191

• In deze uitgave van 'Studio taal/spelling' werd gebruikgemaakt van materiaal van 'Estafette editie 3' (methode voor het lager onderwijs van Uitgeverij Zwijsen B.V., Tilburg) en 'Zie zo Taal/Spelling' (methode voor het lager onderwijs van Uitgeverij Zwijsen N.V., Antwerpen).
• Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaandelijke toestemming van de uitgever.
• Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

• Aan het verwerven, waar nodig, van toestemming tot overname is door de uitgever de uiterste zorg besteed. Zou desondanks blijken dat een rechthebbende over het hoofd is gezien, dan verzoeken wij deze contact op te nemen met Uitgeverij Zwijsen België N.V.

Studio taal daagt leerlingen uit om op hun niveau actief met taal aan de slag te gaan, zowel samen als zelfstandig.

www.studiotaal.be

Studio spelling biedt verschillende werkvormen aan om op een speelse manier met spelling aan de slag te gaan.

www.studiospelling.be

Studio taal & spelling bij jou op school?
Vraag nu jouw presentatie!

Onze Zwijsen adviseurs komen graag met de materialen naar jouw school om *Studio taal & Studio spelling* inhoudelijk toe te lichten.

Bel ons op 03 205 94 94 voor een afspraak.

Dit pakket werd speciaal ontwikkeld voor de Uitprobeerweek.

Uitgeverij Zwijsen België

Klantendienst – telefoon: 03 205 94 94

E-mail: info@uitgeverijzwijsen.be

www.uitgeverijzwijsen.be